

I-II siniflərdə “İnfortmatika” fənninin təlimi prosesində multimedia vasitələrinin tətbiqinin metodiki aspektləri

Sevinc Cəmil-Cahid qızı Cəbrayılzadə

*Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

E-mail: sevinge.jabrayilzadeh.1973@mail.ru

Xuraman Əliqulu qızı Əliyeva

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

E-mail: khuraman.alieva.1972@gmail.com

Rəyçilər: r.ü.f.d., dos. Z.Ə. Tağıyeva,
p.ü.f.d., dos. S.C.-C. Tağıyeva

Açar sözlər: İKT-informasiya kommunikasiya texnologiyaları, CD-compakt disk, CD-ROM-compact disc Read Only Memory

Ключевые слова: ИКТ-информационные коммуникационные технологии, CD-компакт-диск, CD-ROM-компакт-диск Read Only Memory

Key words: ICT-information communication technologies, CD-compact disk, CD-ROM-compact disc Read Only Memory

Təhsil və əyləncəni, xüsusi ilə multimedia əyləncəsini birləşdirmək şagirdlərdə təlimə olan marağı və qavramanı xeyli artırmışdır. Bunun sayəsində şagirdlərə müxtəlif formalarda təqdim olunan məlumatlar, mətnlər təqdimatlar, videolar, illüstrasiyalar, şəkillər formasında təqdim olunaraq daha çox cəlbəedici və öyrədici xarakter daşıyır.

Multimedia texnologiyalarının tətbiq edilməsi ilə təşkil olunan dərslərdə aşağıdakı tələbləri nəzərə almaq lazımdır.

Motivasiya - Motivasiya dərslərin tərkib hissəsidir. Dərslərin bütün proses boyu dəstəkləməyə yardımçı olur.

Tədris məqsədli tamaşa - Təlim zamanı istifadə olunan tapşırıqlar aydın və dəqiq şəkildə istifadə olunmalıdır.

Tədris materialının qavranılmasına şərait yaratmaq - Tədris materialının qavranılmasına şərait yaratmaq üçün dərslərə daxil olan yaxud müəllimlər tərəfindən hazırlanan köməkçi materiallardan istifadə etmək olar.

Tədris materialının verilməsi – Materialın verilməsi həll olunacaq məsələlərdən asılı olaraq təyin edilir.

Ənənəvi tədris metodikasından fərqli olaraq, tədris də texnoloji təlim metodikasının tətbiq olunmasında, materialların şagirdə daha rahat formada çatdırılması, qavramanın yüksəldilməsi, başlıca amil kimi multimedia vasitələrinin geniş formada tətbiqi əsasında həyata keçirilir.

Təlim prosesində multimedia təlim vasitələrinin tətbiqi vasitəsi ilə həyata keçirilən dərslər aşağıdakı formalarda realizə oluna bilər:

Videomühazirə:

Videomühazirə müəllimin oxuduğu mühazirə materiallarının, dərslərin nəqlinin videoyazılışından ibarətdir. Həmcən böyük olmayan mühazirənin videoyazılış formatında təqdimatı daha məqsədə uyğun hesab olunur. Videomühazirə mövzu və onun müəllifi ilə daha yaxından tanış olmağa, onu daha yaxşı qavramağa kömək edir. Nisbətən çətin mövzuları videoyazılış forma-

sında dinləməyə şərait yaradır. Videomühazirə dərs prosesini daha canlı, maraqlı, emosional və effektiv təşkil etməyə şərait yaradır.

Müəllimin hazırladığı, dərs mətni, mühazirə videoplayerə yazılmaqla, müxtəlif multimedia vasitələrinin köməyi ilə nümayiş olunur. Bu halda eyni zamanda keçiriləcək tədris materiallarının daha qısa vaxt ərzində qavranılması imkanı əldə edilir.

Multimediamühazirə

Tədris materiallarının müstəqil formada qavranılmasına nail olmaq üçün multimedia mühazirə formatından istifadə edilir. Multimedia mühazirələri əsasında özünü öyrədici proqramlar işlənilib hazırlanır.

Burada multimedia vasitələrinin tətbiqi vasitəsi ilə dərs materiallarının hazırlanması, öyrənməyə uyğun formada çatdırılması, həmçinin tədris rejiminə və üslubuna uyğun formada istifadəyə imkan yaradır. Bu halda şagirdlər tərəfindən mənimsənilən biliklərin effektivliyinin yüksəldilməsi təmin edilmiş olur.

Animasiya

Animasiya müxtəlif effektlərin, hərəkətli şəkillərin, cədvəllərin elementlərinin ayrı –ayrı şrift və ya rənglərlə seçilməsi, dinamik, vizual effektlərin tətbiqi vasitəsilə yaradılır. Animasiya vasitəsi ilə fərqli qrafiklərin qurulmasını, hərəkətini, modellərin hazırlanmasını və s. materialları daha səmərəli və effektiv formada mənimsətmək olar.

Ənənəvi analoq- təlim vasitələri

Multimedia tədris vasitələrinin ənənəvi analoq- təlim formaları aşağıdakı növlərə ayrılır:

- elektron mətn
- təməl konspektlər
- metodik vəsaitlər

Bildiyimiz kimi, tədris fəaliyyətinin bir digər forması da praktiki məşğələdir.

Tədrisin bu formada təşkili müəllimin nəzarəti altında, şagirdin tədris prosesinin gedişi zamanı əldə etdiyi nəzəri biliyin artırılması, güclənməsi, verilmiş tapşırıqların yerinə yetirilməsini nəzərdə tutur. Bu zaman multimedia texnologiyalarının tətbiqi praktik məşğələ zamanı metodiki təminatı möhkəmləndirməklə, tədrisin effektivliyini də yüksəltmiş olur.

Praktik məşğələlər zamanı elektron kitablardan, mətnlərdən istifadə etmək olar. Elektron tapşırıq kitabı həmçinin təlim-məşq formalarını öyrənmələr, tapşırıqların həll metodikasını öyrənməklə nəzəri biliklərin konkret problemlərində həll etmiş olurlar. Şagirdlərin tədris fəaliyyətinin digər formasında laboratoriya işləridir. Təlim-tədris prosesi zamanı laboratoriya işlərinin şagirdlərin fəaliyyətində çox böyük əhəmiyyəti vardır.

Laboratoriya işləri, təlim prosesi zamanı baxılan metodoloji biliklərin həmçinin praktiki əldə edilmiş vərdislərin obyektlər və yaxud modellər əsasında qavranılmasını təmin edən tədris təşkili formasıdır.

Tədris didaktik materiallar olan CD- disk

Tədris didaktik materialların əsas üstünlükləri aşağıdakılar olub bilər:

- ✓ Məşqətdirici və nəzarətedici tapşırıqlar;
- ✓ Müxtəlif çətinlik dərəcəli məsələlərin həll vərdisləri;
- ✓ Hər bir sinifdə ayrı-ayrı yoxlama yazı işlərinə və test yoxlamasına hazırlığın göstəricisinin qiymətləndirilməsi;

✓ Məktəb informatika kursunda lazımı qədər işıqlandırılmayan mövzuların, tapşırıqların şərhli hesabına şagirdlərdə dünyagörüşü və bilik səviyyəsinin yüksəldilməsi;

Tədris materialı olan CD-diskinin məzmununa aşağıda qeyd olunan bölmələr daxil edilə bilər:

Bunu bilmək lazımdır. Burada hər bölmə üzrə şagirdlərin öyrənməli olduqları nəzəri məlumatlar yerləşir.

Videomühazirə və videoməsələ. Bunun vasitəsi ilə materialı monitorda bütün sinfə nümayiş etdirmək olar.

Yoxlayıcı suallar. Hər bölmə üzrə yoxlayıcı suallar təqdim oluna bilər. Şagirdlər bu sualları şifahi cavablandırmalıdır.

Yoxlayıcı testlər. Bu testlər vasitəsi ilə mövzunun mənimsənilmə dərəcəsi yoxlanılır.

Tarixi material. Keçirilən mövzu ilə əlaqəli informatika tarixindən məlumatlar, həmçinin alimlərin həyat və yaradıcılığı barədə məlumatlar verilir.

Lüğət. Hər bir bölməyə aid rast gəlinməyən anlayışların, terminlərin izahı göstərilir.

Arxiv. Arxiv bölməsində hər bir şagirdin ayrılıqda test nəticələri saxlanılır. Burada testlərin mövzusu, sayı, testi həll etməyə sərf olunan zaman, şagirdin nəticəsi, tarix və s. qeyd olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, multimedia texnologiyalarının tədrisdə tətbiqi şagirdlərin müstəqil öyrənmə fəaliyyətini xeyli dərəcədə artırır. Buda öz növbəsində, tədrisin müəllimlər tərəfindən dəstəklənməsini təmin edir. İnformatika fənninin tədrisində multimedia vasitələrinin tətbiqi xüsusi aktualıq kəsb edir. Bununla da multimedia vasitələri ilə təmin edilmiş dərslər, ənənəvi dərslər əsasında qurulmuş elektron dərsləri tamamlanmış olur.

İnformatika tədrisində multimediyaya metodlarından geniş formada istifadə edilməsi müxtəlif informasiya mühitlərinin inteqrasiya olunmasını şərtləndirir.

Xüsusilə ibtidai siniflərdə informatika fənninin tədrisində multimedia vasitələri, kompyuter texnologiyalarının imkanlarından geniş formada istifadə olunması dərslər prosesini şagirdlər üçün daha maraqlı və cəlbedici edir.

Təqdim edilən elektron dərslər vasitələri müxtəlif multimedia imkanlarına malik olur. Burada həmçinin videosüjetlər, animasiyalar, qrafiki şəkillər və s. vasitələrdə yer alır. Qeyd olunan tədris vasitələrinin lokal versiyası şagirdlərin fərdi şəkildə istifadəsi üçün nəzərdə tutulur.

Monitor və yaxud multiproyektor vasitəsi ilə dərslər materiallarından əyani vasitə kimi istifadə etməklə dərslərin effektivliyini daha da artırmaq olar.

Hazırkı dövrimizdə məktəblərdə dərslərin elektronlaşması, kompyuterləşmənin artması təhsil sistemində bir çox dəyişikliklərə səbəb olmuşdur və aparılmış təcrübələrdən də aydın olur ki, informasiya texnologiyalarından yalnız məktəblərdə deyil, eyni zamanda məktəbdən-kənar bir çox tədbirlərin təşkil olunmasında da istifadə olunur. Xüsusilə də gənclər arasında daha olması, internetin sürətli inkişafı, təhsilə də təsiri böyük olur. İndiyə qədər pedaqoqlar təhsil sistemində güclü kompyuter imkanlarından istifadə edə bilməmişlər. Lakin texnologiyanın və təhsilin sürətli inkişafı həmçinin informasiya artımının təsiri olaraq təhsilin məzmununa verilən tələblər də artır. Bugünkü təhsilimizdə şagirdlərə vacib olan bu informasiyaları yadda saxlamaq deyil, eyni zamanda onları tətbiq etməyi bacarmaq, məhsuldar düşünməni inkişaf etdirmək, problemlərin həll yollarını sərbəst öyrənməyi bacarmaqdır.

Multimedia tətbiqli kursların tədris prosesinə tətbiq olunması uyğun pedaqoji texnologiyaların yaranmasını tələb edir. Multimediyaya tətbiqli kurslar üç mühüm komponentlə: tədris materiallarının məzmunu, onun şərh metodları, təlim texnologiyaları ilə əhatə olunmuşdur. Multimedia kursun bu komponentləri bir-biri ilə əlaqəli şəkildə öyrədici sistem yaradır. Şəxsiyyətin özünü yetişdirməsinə, inkişafına hərtərəfli kömək edir.

Elektron tədris vasitələrinin yaradılma xüsusiyyətləri, informasiya tədris resursları, şagirdin kompyuterində olan informasiya, yəni lokal komponent və tədris mərkəzinin kompyuterlərində olan resurslar yəni, şəbəkə komponenti olaraq 2 hissədən ibarətdir. Qeyd olunan re-

sursların istifadəsinə və yaradılmasına müəyyən tələblər qoyulur ki, buda verilmiş informasiyaların yerləşdirilməsindən asılı olaraq dəyişə bilər. Lokal komponentlərin tərkibinə çap məhsulları, audio-videoyazılar, kompyuteryönlü informasiya daşıyıcıları yerləşdirilə bilər.

Multimedia kursları üçün əsasən CD-ROM texnologiyalarından istifadə olunur ki, bunun da səbəbi irihəcmli informasiya resurslarının istifadəsinə şərait yaratmaqdır.

Multimedia kursu vasitəsi ilə informasiyanın müxtəlif təsvir üsullarını, məsələn: mətn, şəkil, statik qrafika, dinamik qrafika, audio-video təsvir və s. sintez etmək olur və bununla da şagird təlim prosesində fəal formada çıxış edə bilər. Kompyuter tərəfindən şagirdin fəaliyyətinə uyğun, mənimsəmə qabiliyyətinə uyğun olaraq növbəti informasiya bloku seçilir. Burdan da aydın olur ki, elektron tədris materiallarının yaranmasının üçüncü prinsipi təqdim olunan materialların multimedia formatında verilməsidir.

Şəbəkə kurslarında bazanı İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyaları təşkil edir. Tədris materiallarının ötürülməsində İKT-nin çox böyük rolu vardır.

Nümunə olaraq II sinifdə qrafik redaktorlarla işləmək bacarığının formalaşdırılması mövzuna baxaq.

Qrafiki redaktorun tədrisinə informatika dərsliyinin 1-ci sinfindən başlanılır. Qrafiki redaktorlar bölməsi informasiya texnologiyaları fəslinə daxildir. Paint qrafik redaktorunun üzərində tədris olunur. İnformasiya texnologiyalar fəslində əvvəlcə kompyuter, kompyuterin hissələri, sinif otağında kompyuterlə davranış qaydaları, iş masası, mətnin formatlanması, klaviatura, monitor, sıçan qurğusu, mətn redaktoru mövzuları öyrənildikdən sonra qrafik redaktorlar öyrədilir.

İkinci sinifdə qrafik redaktorların öyrədilməsinə iki saat dərs bölgüsü ayrılmışdır. Hər bir müəllimin bölgüsündən asılı olaraq bu saat miqdarı dəyişdirilə bilər.

Birinci hissədə “Qrafik redaktor” adı altında, ikinci hissədə isə “mətnli şəkillər” adı altında tədris olunur.

İstənilən formalı tədris materiallarının əsas məzmunu məhz şagirdlərin qavraya biləcəkləri bilik və bacarıqların ümumi səviyyələrini əks etdirir. Tədrisyönlü Elektron Tədris Vəsaitlərinin əsas tərkib hissəsi dövlətin təyin etdiyi standartlara və həmçinin müasir təlim texnologiyalarına uyğun formada təşkil olunmalıdır. Təyin edilmiş tədris materialları elə formada tərtib edilməlidir ki, şagirdlərin tətbiqi vərdişləri formalaşsın və biliklərin elmi təzahürü forması inkişaf etmiş olsun.

Məqalənin aktuallığı. Təhsil və əyləncəni, xüsusi ilə multimedia əyləncəsini birləşdirmək şagirdlərdə təlimə olan marağı və qavramanı xeyli artırmışdır. Bunun sayəsində şagirdlərə müxtəlif formalarda təqdim olunan məlumatlar, mətnlər təqdimatlar, videolar, illüstrasiyalar, şəkillər formasında təqdim olunaraq daha çox cəlbedici və öyrədici xarakter daşıyır. Məqalənin də məhz bu mövzuya həsr olunması onun aktuallığına dəlalət edir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Elmi yenilik ondan ibarətdir ki, məqalədə multimedia texnologiyalarının vasitəsi ilə elektron dərslilər yaradılmasından, elektron dərslilər sayəsində dərslər multimedia proyektorlarından, suallardan, avtomatlaşdırılmış təlim sistemlərindən, video yazılışlardan və s. istifadə edilməsinin əhəmiyyətindən söhbət açılır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Multimedia texnologiyalarının köməyi ilə tədris olunan dərslər ənənəvi tədrisdən fərqli olaraq bir çox üstünlüklərə sahibdir:

- rəngli qrafikdən, animasiyadan, səsli təsvirdən, hipermətndən istifadə imkanı;
- daima yenilənən tədris;
- nəşrlərin çoxalması üçün az xərcin tələb olunması;
- sürətin çıxardılması imkanı;

- elektron kitabxanalarda və ya təhsil saytlarında digər ədəbiyyatlarla hiper əlaqənin yaradılması.

Ədəbiyyat

- 1.M.S. Xəlilov. İnformatika: Dərslik. Bakı, 2010.
- 2.Ə. Qaracaoğlu AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu. İnformatika mühazirələri. Bakı, 2015.

S.Дж.-Дж. Джабраилзаде, X. А. Алиева

Методические аспекты использования мультимедиа в процессе преподавания предмета «Информатика» в I-II классах

Резюме

В статье представлена информация об особенностях создания средств электронного обучения, информационных ресурсов обучения, информации о компьютере ученика, т.е. о локальном компоненте и ресурсах на компьютерах учебного центра, а также исследуются теоретические вопросы, связанные с методическими особенностями использования мультимедиа в обучении информатике в I-II классах. Приведены методологические особенности применения средств ИКТ и обучающих средств электронного обучения, используемых при преподавании темы «Формирование умения работать с графическими редакторами» во втором классе.

S.J.-J. Jabrailzadeh, X.A. Aliyeva

Methodological aspects of the use of multimedia in the teaching process of "Informatics" in grades I-II

Summary

The article provides information on the features of creating e-learning tools, information teaching resources, information on the student's computer, i.e. the local component and resources on the computers of the training center, and explores theoretical issues related to the methodological features of multimedia in teaching computer science in grades I-II. Methodological features of the application of ICT tools and teaching-oriented e-learning tools used in teaching the topic "Formation of the ability to work with graphic editors" in the second grade are given.

Redaksiyaya daxil olub: 26.11.2020